

Reflektioner över Påsk, Jesus och historien (2014)

Gatubilden i Europa håller på att förändras, när vi hör det tänker vi väl först på den allt tilltagande mängden tiggare som påminner oss om mänsklig nöd och länders oförmåga att bedriva en human och solidarisk fördelningspolitik.

Men gatubilden förr – hur såg den ut? Våra mor- och farföräldrar levde i en tid då detaljhandeln fanns överallt. Och många av oss var också med när det fanns både slaktare och hattmakare i varje småstad.

Så är det inte längre – gatubilden förändras i små och stora städer. Det har gått sakta, och det är därför vi inte alltid lägger märke till det. Runt omkring tätorterna växer shoppingcentra upp – där i de rymliga institutionsliknande byggnaderna, med de stora skyltarna på fasaderna finns allt vi behöver, förutom reservdelar, känns det som ibland. Det är inte förvånande att de med sina belysta altartavlor kallas köptempel, med kundtjänst och kontrollsystem, som biktstol och salighetsbyte. ”Det saliga bytet” är den klassiska benämningen på bytet när Gud tar vår skuld och ger oss Kristi rättfärdighet, vunnen på korset.

Samhället förändrades drastiskt på 1900-talet. Industrialiseringens massproduktion höjde levnadsstandarden till oanade nivåer. Läkemedel, vaccin, hälso- och sjukvård, centraluppvärmning av bostäder, infrastruktur och kommunikation i alla former liksom undervisning och forskning gjorde århundradet till det bästa i världshistorien. Men för långt ifrån alla människor och världsdelar – för det var samtidigt det grymmaste århundradet i världshistorien. Det århundrade som gav upphov till massdöd på kontinent efter kontinent. Det var ideologiernas, världs- och inbördeskrigens kampfyllda århundrade, och den tid då tre tidigare okända begrepp började användas: massgravar, förintelse och etnisk rensning.

Så ser den ut, vår gemensamma historia. Vi som tycker oss någorlunda kunna det där med IT, och som varje dag kommunicerar och behandlar information med hjälp av digitala hjälpmedel. Vi som aldrig behöver känna oss sysslösa, för mobilen är oss alltid nära till hands, som ett modernt radband där vi med flinka tummar matar fram böneord, till någon som tar emot och svarar.

Allt kan vi beställa på nätet – utom kaffe-latten och hårklippningen – det är väl därför caféer och salonger alltmer fyller upp gatubilden. Ingen behöver längre en hatt, förutom drottning Silvia. Istället längtar vi efter ett sant liv, ett hållbart samhälle, en värld som inte bidrar till klimatförstörelsen. Och vi vill ha fred i alla delar av världen, en fred som bygger på rättvisa och överenskommelser, inte på hot och farlig nukleär maktbalans. Vi vill inte ha tillbaka kalla kriget.

Här står vi i en värld som ser ut så här, med ett 1900-tal i ryggen som har format våra föreställningar om verkligheten, och våra förutsättningar att vara människor. Våra val, våra tolkningar, uppfattningar, intressen, uttryck, drömmar och rädslor skiljer sig inte så mycket åt även om vi var och en gärna vill känna oss unika och odla vår egen personlighet och stil. Javisst är vi barn av samma tid – och det är också den tid då nationalismen tar sitt grepp om världen, den oförstående bittra nationalism som aggressivt tar avstånd från diplomati med motiveringen att diplomati är ett bevis på att ha gått över till motståndarens sida.

Och mitt i detta bryter våren fram med skira färger, fågelsång och ljumma vindar, och påsken, med glädje och förväntningar, med hopp och drömmar om ännu en sommar av gemenskap, om gammal vänskap som fördjupas och ny som skapas, ja längtan efter kärlek.

Och frågan är: När börjar då denna fantastiska påsk, egentligen?

Den har börjat, svarar jag om ni frågar mig. Den började redan i söndags – som var Palmsöndagen – när Jesus rider in i Jerusalem.

Så här var det: Det hörde till god ton, och det var något hela familjen stöttade, att en gång i sitt vuxna liv ta sig till Jerusalem för att vara där under den judiska påskhögtiden, som är firandet av befrielsen ur slaveriet i Egypten. När folket lämnade slaveriet, vattnet delade sig, livsreglerna, de två tunga stentavlorna med budord mottogs på berget, och det nya landet öppnade sig, för det folk som blev utvalt och kallat för Förbundets folk.

På Palmsöndagen rider Jesus in på en åsna – symboldjuret för en kung i den judiska historien, i motsats till hästen som var romarrikets symbol, stridens och våldets bärare.

Några människor tar emot Jesus som ”kung utan våld”, fredsfurste, och de ropar och sjunger, ”Hosianna”, som betyder: ”Befria oss, Gud!” De lägger ut palmblad som en röd matta på vägen framför honom.

Han stannar inte kvar på den röda mattan och inte heller i jubelropen, utan går upp till templet och ställer till en scen. Påstår nämligen att han kan riva ner templet och bygga upp det på tre dagar.

Jesus har aldrig, kanske ingen annan heller, varit så arg som han var nu. Han välte kommersens bord i det heliga templet, tempelvalutan med urusel kurs för alla som kom utifrån, för åt alla håll. Han öppnade burarna och befriade djuren som skulle användas som brännoffer. Från den dagen borde all offerkult fått sig en näsbränna. Jesus släppte offer-duvorna fria som tecken på tre saker:

För det första en djup längtan efter en mer human religiositet.

För det andra en tro som ser och uppmuntrar människans vilja och förmåga till att göra det goda.

För det tredje, när duvorna släpps fria, är deras vingslag tecken på en tro som tar avstånd från sådant som gör våld på människan, t ex som att självdestruktivt grota ner sig i synd-, skuld- och skamträsket.

På måndagen, tisdagen och onsdagen är Jesus tillsammans med sina vänner och de umgås och förbereder det som snart ska hända.

På torsdagen tvättar Jesus sina vänners fötter som ett tecken på att han är till för människor och att han aldrig ser ner på människor. Han beskriver sin handling som ett gott exempel – vännerna förväntas göra likadant, det är han mycket tydlig med redan vid tidigare tillfällen. Människor är till för människor, inte för att stå över varandra. Kvällen kallas skärtorsdags kväll, och ordet skär kommer av det gammalsvenska ordet skära som betyder att rena eller tvätta.

Tillsammans firar Jesus och lärjungarna den judiska påskmåltiden. Han hade ju kallat dem att följa honom, och då hade han också enligt traditionen ansvaret, som deras mästare, rabbi, att se till att de precis som alla judiska familjer den kvällen, firade uttåget ur Egypten på rätt sätt, på det traditionella judiska sättet. Alltså med bittra örter som en påminnelse om tiden som slavar, och med halvfärdigt, alltså osyrat bröd, som ett tecken på det ”hastiga” uppbrottet ut ur slaveriet.

Mot slutet av kvällen, säger Jesus det häpnadsväckande att det de påbörjat under tre år, det de har varit med om tillsammans, är en del av att traditionen förändras. Det gamla förbundet med det utvalda folket blir något nytt. Det Nya förbundet är så nära något någonsin kan komma, ben och mærg, kropp och blod, bröd och vin, nutid och framtid. Nu är alla människor utvalda, och allt som är, ska fulländas.

Och där sent på kvällen talar Jesus plötsligt om ett nytt förbund, och säger ”att på samma sätt som brödet och vinet är till för oss människor”, så är han till för oss. Så räcks bröd och vin mellan de församlade – och orden viskas för första gången: För din skull, till förlåtelse och upprättelse, nytt liv och hopp.

Timmarna efter skärtorsdagens kväll är långfredag. Jesus och hans vänner är ute i Getsemane-trädgården och han är rädd och ångestfull, och vännerna somnar, trots att han väcker dem flera gånger den natten. Vakterna kommer för att hämta honom och en lärjunge drar sitt svärd och skadar en vakt i ansiktet. Då träder ljuset fram i mörkret, när Jesus går fram och gör det gjorda våldet ogjort. Våld får inte plats i Jesu världs-historia.

På det här följer ett dunkelt småspringande mellan olika myndigheter. Efter snabba ofullständiga förhör av olika judiska och romerska instanser var planen att avrätta Jesus på det sätt som man gjorde med landsförrädare och upprorsmakare, gudsförnekare och hädare. Korsfästelse, oftast vid offentliga platser för att hålla befolkningen i schack. Ingen skulle undgå att se de korsfästa kropparna längs romarrikets handelsvägar.

Av allt som sker under dessa hektiska timmar med falska vittnen och korrupcion, så är det mötet mellan Pilatus, den romerske ståthållaren, och Jesus som är viktigast. För här i deras samtal, avslöjar Pilatus vad hans makt bygger på, en aldrig tidigare i historien anad våldsapparat. Och mot detta står den slagne, piskade Jesus, som inte tar upp erbjudandet att tala om makt, utan som tar fullständigt avstånd från användandet av hot och våld, och som dessutom klarsynt analyserar den makt som Pilatus har.

Denna scen hör nära samman med två tidigare scener, först orden på Palmsöndagen att han som rider in på fridfurstens lastdjur, kan bygga upp templet på tre dagar, och sedan handlingen när Jesus mellan skärtorsdagen och långfredagen sätter tillbaka örat på den skadade vakten, och gör människan hel igen, som en föräning om historiens fulländning, som vi hoppas på i Jesu Kristi namn.

Pilatus blir frustrerad – och tvättar sina händer offentligt, inte andras händer och fötter, som Jesus gjorde på skärtorsdagen, utan sina egna för att inför folkmassan framstå som ovetande och oskyldig, ett allför ofta återkommande mönster i historien.

På fredagen dör Jesus klockan tre av kvävning på korset. (+) Vännerna får hans kropp och lägger den i en lånad stengrotta. Det är den längsta dagen i universum – att våldet segrade över kärleken, och hoppet gick i moln.

På lördagen var vännerna fast i förtvivlan och skräck. Det var sabbat – vilodag, och ingen fick vare sig arbeta eller förflytta sig mer än inom sitt eget kvarter – så först tidigt på söndagens morgon, kan de ta sig ut till graven för att ta hand om kroppen och för att sörja.

Kvinnorna kommer först, och ser att den stora tunga stenen är bortrullad, den som de oroat sig så för hur de skulle kunna putta undan. Kvinnorna ser att graven är tom och går in i den. Bara bindlarna som hade lindats kring hans kropp ligger kvar, och de talar med någon som de tror är trädgårdsmästare. Från den dagen har Jesu Kristi uppståndelse firats, i varje människa som vill tro att liv är starkare än död. Dagen kallas Påskdagen – Livets dag. Historiens första dag.

På kvällen flydde några av dem som hade följt med Jesus. De var rädda att gå samma öde till mötes som hade drabbat Jesus. Risker var överhängande att romarna också skulle korsfästa andra kristna redan då. Ett par flydde till Emmaus – och på vägen dit slog en människa följe med dem. När de sedan delade brödet och åt kvällsmat tillsammans så fick de höra om sammanhangen i historien – och då insåg de att det var den korsfäste som Gud hade uppväckt ur döden som gått med dem hela dagen och nu delade deras måltid. Detta firas som Annandag påsk, sedan dess.

Så det gäller att se vem som vandrar bredvid, vem som får våra hjärtan att brinna, och som delar måltid med oss, redan nu i historien.

Därmed har vi vandrat genom påskens dagar, och för att få ännu ett perspektiv:

Alla som har vuxna barn pendlar mellan nostalgi och framtid. När de halvvuxna barnen kommer hem, och vi fortfarande lägger ut påskägg i trädgården, och de går runt och letar, och vi står på trappen och ser på, då gäller det att inte göra detta i nostalgi utan med framtidsblick. För även om de inte har stenkoll på evangeliernas berättelser om vad som hände på Palmsöndagen, Skärtorsdagen, Långfredagen, Påskafton, Påskdagen och Annandag påsk, så har de koll på att den enda framtiden för varje människa, varje familj, arbetsplats, stadsdel, stad, region, land, kontinent, varenda liten växt, djur, allt vatten, all luft, är en tillvaro helt utan våld. Denna koll kan symboliseras av att någon har skrivit vårt namn på ett ägg som väntar på oss. En tillvaro fylld av godhet och vänskap, istället för av hot och våld.

Avslutning:

Påskens berättelse är inte gullig utan en våldsam berättelse – hot, misshandel och avrättning. Mot detta står Jesus Kristus

- som tar avstånd från våldsanvändning,
- som gör den sårade vakten hel igen,
- som med ord utmanar Pilatus fixering vid våld,
- som tröstar och lovar framtid åt den människa som blir korsfäst bredvid honom.

Ja, påskan är den tid på året, då vi säger ja till Jesus Kristus, och övar oss i den livs- och världsåskådning som värnar livet, tar avstånd från allt våld som hotar naturen, klimatet, människor och länder och vår egen, genom dialog med andra, balanserade självbild.

Påskan får aldrig på ett alltför enkelt sätt förklara varför Jesus dog. Föreställningar om ”offerlammet som ska slaktas för att synd och skuld ska sonas” räcker inte fram till vår tids människor. Sådana föreställningar måste nu kompletteras – och en väg för att förstå varför Jesus dog öppnar sig när vi ställer följande fråga:

På vilket sätt har Jesu död med hans liv att göra? Eller:

Hur kan vi beskriva sambandet mellan Jesu liv och död?

Och svaret, som jag ser som förankrat i bibelns berättelser är att Jesus Kristus dog för att han är gudomlig och levde på ett gudomligt sätt.

Han levde ett liv helt fritt från småaktighet, missnöje, överlägsenhet, avundsjuka, hämnd, hårdhet, likgiltighet, självupptagenhet, orättfärdig konkurrens, kortsiktighet, känslolöshet, obarmhärtighet, vanmakt och lättja. Det finns fyra omfattande evangelieberättelser i nya testamentet som verifierar detta.

Jesus gjorde aldrig våld mot livet – utan älskade livet. Därför dog han. Pilatus gav honom chansen i sista förhöret att böja och huka sig under våldet, och därmed klara sig undan korsfästelsen, men Jesus tackade nej. Jesus dog för att han levde på ett speciellt sätt. Den enda gången han satte sig på huk var när han tvättade sina lärjungars fötter, och den gången när han befriade, förhoppningsvis, en hel by från deras inkrökta och snäva syn på synd, och ritade, kanske en duva, i sanden framför kvinnan som annars hade offrats, dödats genom blodig stenkastning.

Om påskan inte på ett snävt sätt handlar om varför Jesus dog förändras också den traditionella synen på människans skuld. Att säga att Jesus dog för att ta bort människans skuld blir i vår tid som en abstraktion långt ovanför våra huvuden, vad vi än har på dem. En abstraktion som inte heller känns helt kommunikerbar till våra barn eller reflekterande och känslomässigt mogna ungdomar eller vuxna vänner och bekanta.

Istället för att bara säga till varandra och till våra barn och grannar att Jesus har dött för vår skuld, så säger många med mig, om och om igen, och mycket hellre, att Jesus levde på ett sätt som jag beundrar oändligt, och som jag tror är det allra bästa sättet att leva på: Kärleksfullt, utan hot och våld.

Så levde Jesus, kärleksfullt, utan hot och våld – och det blev hans död. Ett sådant liv kan inte förbli dött, törnekronan börjar alltid efter ett tag att blomma. Ett sådant liv uppstår redan efter tre dagar, precis som Jesus hade sagt om templet i Jerusalem, och som han gjorde på världshistoriens första dag, Påskdagen, som hastigt överraskar oss.

Kärleken tvättar den av damm smutsiga foten,

det skadade örat blir helat trots allt,

den dödade kroppen får liv,

och det kvävda hoppet får del av Guds heliga Ande.

Och var och en av oss vet det, att en människas levande kropp som Andas, är ett heligt tempel.

Amen

Göteborg, (Dymmel)onsdagen den 16 april 2014, Kristian Lillö,
Lundby församling